SALANTAI

Laura Deveikytė

Žvalgomieji tyrimai Salantuose

2008 m. Salantų urbanistinėje vietovėje (UV–35) Dariaus ir Girėno, Turgaus, Valančiaus, Šermukšnių, Padvaralio, Žemaitės, Žudgalio, Vilniaus, Šermukšnių gatvėse vykdyti žvalgomieji archeologiniai tyrimai ir elektros kabelių klojimo darbų archeologinis žvalgymas. Iš viso ištirti 28 šurfai (52 m^2 plotas). Archeologiniai tyrimai Salantuose vykdyti 3 etapais. Pirmuoju etapu tam, kad aptikus senamiesčio kultūrinį sluoksnį nebūtų stabdomi elektrifikacijos darbai, Dariaus ir Girėno g. ŠR dalyje ir Turgaus bei Valančiaus gatvėse suprojektuotose elektros kabelių klojimo vietose buvo tiriami šurfai 1–15. Antruoju etapu šurfai 16–28 ištirti Dariaus ir Girėno g. PV dalyje bei į ŠV nuo jos ir Vilniaus gatvėje. Trečiuoju etapu per keletą kartų žvalgytas tranšėjų kasimas elektros kabelių paklojimui minėtose bei Šermukšnių, Padvaralio, Žemaitės, Žudgalio ir kitose gatvėse.

Pirmą kartą Salantai minimi 1556 m. kaip Skilandžių dvaras. 1630 m. prie dvaro pastatyta bažnyčia. Apie 1638–1640 m. Skilandžiai pradėti vadinti Salantais. 1668 m. Salantai pavadinti miestu. Miestelyje iškilo didikų Vainų, Gorskių, Oginskių dvarai. 1746 m. Augustas III leido čia rengti 4 prekymečius. 1833 m. miestelyje buvo 1294 gyventojai, 1897 m. – 2449. Nors nuo XVII a. Salantai jau vadinami miestu, juose dar nėra ieškota, lokalizuota ir nustatyta senamiesčio vieta.

Tyrimų metu Dariaus ir Girėno gatvėje ištirta 11 šurfų, prie jos sankryžos su Turgaus, Valančiaus ir Žemaitės gatvėmis – 3, į Š nuo Dariaus ir Girėno gatvės, tarp bažnyčios šventoriaus ir klebonijos – 1, Turgaus g. – 2 šurfai, Valančiaus g. – 2, Vilniaus g. – 3, o ties jos sankryža su Turgaus ir Kalendos g. – 2, ties sankryža su Žemaitės g. – 2. Šurfai tirti nuo 1x1,5 m iki 1,2x2 m dydžio ir iki 1,5 m gylio. Tranšėjos elektros kabelių paklojimui kastos 40 cm pločio ir 60–80 cm gylio.

Ankstyviausias kultūrinis sluoksnis aptiktas šurfe 13, Valančiaus gatvėje, prie bibliotekos. Čia jo storis yra iki 20 cm. Sluoksnį sudaro tamsiai pilka žemė. Sluoksnyje rasta lipdyto puodo grublėtu paviršiumi šukė, karnizinio koklio, puošto augaliniu ornamentu ir dengto žalia glazūra, dalis. Čia aptiktas kultūrinis sluoksnis turėtų tęstis toliau į V, klebonijos ir bažnyčios šventoriaus link. Šventoriuje kasant tranšėją, taip pat rastas karnizinio koklio, puošto rugiagėlių motyvu bei dengto mėlyna ir balta glazūromis, fragmentas, kalvio darbo vinių. Tokių vinių daug rasta ir kasant tranšėją tarp bažnyčios šventoriaus ir klebonijos. Kultūrinio sluoksnio liekanos aptiktos ir Dariaus ir Girėno gatvės atkarpoje tarp bažnyčios ir sankryžos su Turgaus, Valančiaus ir Žemaitės gatvėmis bei Turgaus gatvėje, prie šios sankryžos. Neištiso kultūrinio sluoksnio arealai nustatyti ir Vilniaus gatvėje, ties Dariaus ir Girėno bei Vilniaus gatvių sankryža, ties Vilniaus gatvės posūkiu prie namo 47 bei prie Vilniaus gatvės sankryžos su Kalendos gatve. Minėtose vietose aptikta XIX a. pabaigos – XX a. pradžios pastatų pamatų, gatvių grindinių, rasta daug žiestų puodų bei porceliano, fajanso ir stiklo indų šukių, plokštinių ir puodyninių koklių fragmentų, kalvio darbo vinių, stogo čerpių ir senovinio langų stiklo duženų, senų plytų (tarp jų viena figūrinė) bei kitokio staty-

binio ir buitinio inventoriaus, monetų, pypkės porcelianinės galvutės dalis, kitokių dirbinių liekanų, datuojamų XVII–XIX a.

Prieš kasant tranšėjas elektros kabelių paklojimui 28 vietose ištirti šurfai, žvalgytas tranšėjų kasimas. Žvalgomųjų archeologinių tyrimų metu aptiktas Salantų senamiesčio kultūrinis sluoksnis su radiniais, datuojamais XVII–XVIII a. Be to, aptikta ir neįtvirtintos gyvenvietės radinių – grublėtosios keramikos, molio tinko ir židinių degusių akmenų, rodančių, jog Salantų senasis miestas kūrėsi ankstyvos gyvenvietės teritorijoje. Nustačius Salantų senojo miesto vietos teritoriją, ją reikia įrašyti į NKVR.

The field evaluation in Salantai

In 2008, 28 test pits (a total of 52 m^2) were excavated in Salantai (Kretinga District) and a 17th-century cultural layer up to 20 cm thick was discovered on Valančiaus Street near the library. A late 19th – early 20th-century cultural layer with contemporary finds was discovered at many places in the old town.

SIMNAS

Ilona Vaškevičiūtė, Bronius Dakanis

Vytauto ir Birutės gatvės

Simne (Alytaus r.), Birutės ir Vytauto gatvių kiemais numatyta kloti vandentiekio vamzdynus. Žemės darbų vieta patenka į kultūrinio paveldo saugomą teritoriją – miestelio istorinį centrą, jo R pakraštį. Todėl IĮ „Senų senovė“ čia atliko tyrinėjimus, kurių metu buvo iškasti 5 bendro 11,25 m^2 ploto šurfai bei žvalgytas 147 m ilgio ir 40 cm pločio tranšėjų kasimas. Nors Simno gyvenvietė minima nuo 1382 m., o Simnas rašytiniuose šaltiniuose minimas nuo 1494 m., archeologinių duomenų apie šį miestelį neturėta.

Žvalgomieji archeologiniai tyrimai suprojektuotų vandentiekio ir kanalizacijos tinklų pravedimo vietose vykdyti į ŠR nuo Vytauto ir PR nuo Birutės gatvių, ties jų sankryža, gyvenamųjų namų bei poliklinikos ir parduotuvės kiemuose. Apardytas kultūrinis sluoksnis rastas šurfuose 1–3 ir 5. Jis 55–80 cm storio, su XVI–XIX a. keramika – žiestomis puodų šukėmis, kokliais, čerpėmis ir kaltiniais vinimis. Šurfuose 2 ir 5 aptikta buvusio grindinio liekanų, o šurfe 3 30 cm gylyje atsidengė nesuardytas grindinys, sudėtas iš lauko akmenų, kurių dydis 25x20, 15x20, 13x15 cm. Jis buvo ant medinių lentų. Šio šurfo dugne rastas akmeninis grūstuvas. Gali būti, jog dar prieš akmenų grindinį kieme būta medinio grindinio, vėliau ant jo klotas akmenų grindinys. Vietovė čia drėgna, jau 60 cm gylyje pradeda sunktis vanduo. Šurfe 2 rastas 85x60 cm dydžio buvusio statinio pamatas, kurio apatinis vainikas guli 1,1 m gylyje nuo dabartinio paviršiaus, o viršutiniai akmenys – 26 cm gylyje nuo dabartinio paviršiaus. Pastato pamato fragmentas aptiktas ir šurfe 1 53 cm gylyje. Įžemis šurfuose pasiektas 1,2–1,3 m gylyje.

Šurfas 5 apardytas čia nutiesto nuotekų vamzdžio. Tik nesuardytame jo RV kampe rastas 80x40 cm dydžio grindinio fragmentas (1 pav.). Grindinio akmenys 25x20, 15x20, 13x15 cm ir panašaus dydžio. Šiame šurfe 70–100 cm gylyje aptikta koklių fragmentų. Atrodo, jog jie čia buvo atnešti ir suversti, norint nusausinti šią drėgną vietą prieš ją išgrindžiant. Rasta 15 fragmentų vazoninių koklių, kurie greičiausiai priklausė 2 sveikiems kok-